

स्वयंसेवी संस्थामार्फत आदिवासी कुटुंबाच्या
आर्थिक विकासासाठी एकात्मिक विकास
कार्यक्रम-
जनउत्कर्ष कार्यक्रम

महाराष्ट्र शासन
आदिवासी विकास विभाग,
शासन निर्णय क्रमांक : कृषिवि-२००३/प्र.क्र.८५/का.९
मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२.
दिनांक : १७ ऑगस्ट २००४

वाचा : १) आयुक्त, आदिवासी विकास, नाशिक यांचे क्रमांक वाडी-२००३/ प्र.क्र.३२/
का.५(१), दिनांक २०.६.२००३ चे पत्र.
२) शासन निर्णय, आदिवासी विकास विभाग क्रमांक : कृषिवि- २००३/
प्र.क्र.८५/ का.९, दिनांक ३.१०.२००३
३) शासन निर्णय, आदिवासी विकास विभाग, क्र.: कृषिवि-२००३/प्र.क्र.८५/
का.९, दिनांक १०.१०.२००३

प्रस्तावना :- महाराष्ट्र शासनाचा सन २००३-२००४ या वर्षाचा अर्थसंकल्प विधानसभेत
सादर करताना मा.मंत्री, वित्त यांनी दिनांक २० मार्च, २००३ रोजी जे भाषण केले त्या
भाषणामध्ये या विभागाशी संबंधित असलेला मुद्या खालील प्रमाणे आहे:-

" आदिवासी कल्याणासाठी शासनाने वर नमूद केलेल्या विविध योजना हाती घेऊन
या क्षेत्रात विकासाच्या दृष्टीने अधिक ठोस कार्यवाही करण्याचा आमचा मानस आहे.
नंदुरबार, धुळे, ठाणे, अमरावती, नाशिक, गडचिरोली, गोदिंया, चंद्रपूर, रायगड, पुणे,
अहमदनगर व नागपूर या प्रत्येक जिल्हयातील १००० कुटुंबांसाठी एकात्मिक आदिवासी
विकास प्रकल्प तयार करण्याचे प्रस्तावित आहे. या कार्यक्रमामध्ये अल्पमूद्घारक व
सीमांतिक शेतकऱ्यांकरिता फलोत्पादन, सामाजिक वनीकरण, ज्यांच्याकडे पशुधन आहे
अशा अल्पमूद्घारक शेतकऱ्यांकरीता पशू विकास केंद्रे, पशू चिकित्सालये, चारा विकास
कार्यक्रम व शेत मजुरांसाठी इतर सहाय्यकारी योजनेकरिता मदत देणे. सार्वजनिक
आरोग्य आणि स्त्रियांचे सक्षमीकरण इत्यादी घटकांचा समावेश असेल. हा एकात्मिक
प्रकल्प ५ वर्षाकरिता एकूण १२००० कुटुंबासाठी राहिल व याकरीता रुपये १४४ कोटी खर्च
अपेक्षित आहे. बायफ विकास अनुसंधान प्रतिष्ठान, पुणे संस्थेशी संलग्न असणाऱ्या
महाराष्ट्र इन्स्टिट्यूट ऑफ टेक्नॉलॉजी ट्रान्सफर फॉर रुरल एरियाज, नाशिक ही संस्था
वाडी कार्यक्रम ज्याप्रमाणे राबवित आहे, त्याच धर्तीवर सदर कार्यक्रम नामांकित स्वयंसेवी
संस्थामार्फत राबविण्यात येईल. या प्रयोजनार्थ रुपये २०.०० कोटी एवढा निधी राखून
ठेवण्यात आलेला आहे." या मुद्यास अनुसरून आदिवासींचा एकात्मिक विकास व्हावा

म्हणून आदिवासी उपयोजना क्षेत्रातील अहमदनगर, अमरावती, धुळे, चंद्रपुर, गडचिरोली, गोदिंया, पुणे, नाशिक, नंदुरबार, ठाणे, रायगड, नांदेड, यवतमाळ, जळगांव व नागपुर या १५ जिल्ह्यातील ५१ तालुक्यामध्ये वाढी कार्यक्रम, (फळबाग कार्यक्रम) सुधारित शेती, शेतमजूर व भूमिहीन कुटुंबाचा आर्थिक विकास, आरोग्य व पोषण, आश्रमशाळा प्रशिक्षण व प्रात्यक्षिक केंद्र इत्यादिसाठी घटक कार्यक्रम ५२,५०० इतक्या आदिवासी कुटुंबाकरिता बायफ विकास अनुसंधान प्रतिष्ठान, पुणे या संस्थेशी संलग्न असलेली महाराष्ट्र इन्स्टिट्युट ऑफ टेक्नॉलॉजी ट्रान्सफर फॉर रुरल एरियाज, नाशिक या स्वयंसेवी संस्थेमार्फत ५ वर्षात रुपये १४४.४९ कोटीचा प्रकल्प राबविण्याचा प्रस्ताव शासनाच्या विचाराधिन होता.

शासन निर्णय :- आदिवासींचा एकात्मिक विकास व्हावा म्हणून आदिवासी उपयोजना क्षेत्रातील अहमदनगर, अमरावती, धुळे, चंद्रपुर, गडचिरोली, गोदिंया, पुणे, नाशिक, नंदुरबार, ठाणे, रायगड, नांदेड, यवतमाळ, जळगांव व नागपुर या १५ जिल्ह्यातील ५१ तालुक्यामध्ये वाढी कार्यक्रम (फळबाग कार्यक्रम) व सुधारित शेती, शेतमजूर व भूमिहीन कुटुंबाचा आर्थिक विकास, आरोग्य व पोषण, आश्रमशाळा प्रशिक्षण व प्रात्यक्षिके केंद्र इ. घटक कार्यक्रम ५२,५०० आदिवासी कुटुंबाकरिता बायफ विकास अनुसंधान प्रतिष्ठान, पुणे या संस्थेशी संलग्न असलेली महाराष्ट्र इन्स्टिट्युट ऑफ टेक्नॉलॉजी ट्रान्सफर फॉर रुरल एरियाज, नाशिक या स्वयंसेवी संस्थेमार्फत ५ वर्षात रुपये १४४.४९ कोटीचा प्रकल्प राबविण्याचा निर्णय शासनाने घेतलेला आहे.

२. या कार्यक्रमाकरिता जी रक्कम उपलब्ध केली जाईल ती आयुक्त, आदिवासी विकास, नाशिक यांच्या अधिनस्त ठेवण्यात येईल. योजनेच्या अटी व शर्ती, या कार्यक्रमाची आखणी, योजनेचे लाभ क्षेत्र, लाभार्थ्यांची निवड, निधी वितरणाची व्यवस्था इ. माहिती परिशिष्ट - अ मध्ये नमुद केलेली आहे. सदरहू कार्यक्रमाचे संनियंत्रण परिशिष्ट-अ मध्ये नमुद केलेल्या अटी व शर्तीनुसार करण्याची जबाबदारी आयुक्त, आदिवासी विकास, नाशिक यांची राहील. हा कार्यक्रम ज्या जिल्ह्यामध्ये राबविण्यात येणार आहे त्याचा तपशिल परिशिष्ट-ब मध्ये, दर्शविला आहे. ५ वर्षात जो खर्च होणार आहे त्याची माहिती व कार्यक्रम अंमलबजावणीसाठी बायफ विकास अनुसंधान प्रतिष्ठान, पुणे या संस्थेकडून जो खर्च होणार आहे त्याची माहिती परिशिष्ट "क" मध्ये दर्शविली आहे.

३. या कार्यक्रमाचा आढावा दर सहा महिन्यांनी प्रधान सचिव, आदिवासी विकास यांच्या अध्यक्षतेखालील समिती घेईल. सदरहू समिती राज्यस्तरीय सुकाणू समिती म्हणून ओळखली जाईल.

राज्यस्तरीय सुकाण समिती

अ.क्र.	सदस्य	पदनाम
१	प्रधान सचिव, आदिवासी विकास विभाग	अध्यक्ष.
२	प्रधान सचिव, कृषि विभाग	सदस्य
३	प्रधान सचिव, ग्रामविकास विभाग	सदस्य
४	प्रधान सचिव, सार्वजनिक आरोग्य विभाग.	सदस्य
५	प्रधानसचिव, ग्राम विकास व जलसंधारण विभाग (सामाजिक वनीकरण)	सदस्य
६	प्रधान सचिव, पशुसंवर्धन, दुग्धविकास व मस्त्यव्यवसाय.	सदस्य
७	आयुक्त, आदिवासी विकास, नाशिक.	सदस्य सचिव
८	प्रतिनिधी, बायफ संस्था.	सदस्य
९	मुख्य कार्यक्रम समन्वयक, महाराष्ट्र इन्स्टिट्यूट ऑफ टेक्नॉलॉजी ट्रान्सफर फॉर रुरल एरियाज, बायफ मित्र भवन, नाशिक	सदस्य
१०	प्रकल्प समन्वयक, महाराष्ट्र इन्स्टिट्यूट ऑफ टेक्नॉलॉजी ट्रान्सफर फॉर रुरल एरियाज, बायफ मित्र भवन, नाशिक	सदस्य

सदरहू कार्यक्रमाचा आढावा दर तीन महिन्यांनी आयुक्त, आदिवासी विकास, यांच्या अध्यक्षतेखालील समिती घेर्वा. ही समिती प्रकल्प समन्वयन समिती म्हणून ओळखली जाईल.

अ.क्र.	सदस्य	पदनाम
१	आयुक्त, आदिवासी विकास, नाशिक.	अध्यक्ष
२	अपर आयुक्त, आदिवासी विकास , (संबंधित)	सदस्य सचिव
३	प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प(संबंधित प्रकल्प)	सदस्य
४	प्रकल्प संचालक, जिल्हा ग्रामीण विकास यंत्रणा, (संबंधित जिल्हा)	सदस्य
५	जिल्हा फळबाग विकास अधिकारी (संबंधित जिल्हा)	सदस्य
६	उप संचालक, आरोग्य (संबंधित विभाग)	सदस्य
७	सह संचालक, सामाजिक वनीकरण, (संबंधित जिल्हा)	सदस्य
८	प्रादेशिक पशुसंवर्धन सह संचालक, (संबंधित विभाग).	सदस्य
९	विभागीय कृषी सह संचालक, (संबंधित जिल्हा)	सदस्य
१०	बायफ संस्थेचे प्रतिनिधी	सदस्य
११	प्रकल्प समन्वयक, महाराष्ट्र इन्स्टिट्यूट ऑफ टेक्नॉलॉजी ट्रान्सफर फॉर रुरल एरियाज, बायफ मित्र भवन, नाशिक	सदस्य.

४. सदरहू कार्यक्रमाकरिता पुढील वर्षामध्ये नमूद केल्यानुसार रक्कम उपलब्ध केली जाईल.

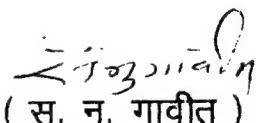
वर्ष	अदा करावयाची रक्कम (रुपयात)
२००३-२००४	८५,०००,०००
२००४-२००५	४९६,५९९,०००
२००५-२००६	३८०,८२९,०००
२००६-२००७	२७२,४३६,०००
२००७-२००८	२९०,९५९,०००
एकूण.	१,४४४,९९९,०००

५. या कार्यक्रमावरील खर्च "मागणी क्रमांक : टि-४, २२२५, अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती, व इतर मागासवर्गीयांचे कल्याण- पंचवार्षिक योजनातर्गत योजनाजनजाती क्षेत्र उपयोजना -०२- अनुसूचित जमातीचे कल्याण -१०२- आर्थिक विकास-(०१) आदिवासी विकासाची एकात्मिक योजना- स्वयंसेवी संस्थामार्फत आदिवासी कुटुंबाच्या आर्थिक विकासासाठी विविध योजना राबविणे (०१) (०१) राज्य योजनातर्गत योजना (२२२५-३४४-१) दत्तमत या शिर्षाखाली खर्ची टाकण्यात यावा.

६. सदरहू योजना राबविताना जो कालावधी निश्चित केला आहे त्या कालावधी नुसार प्रत्यक्ष काम व केलेला खर्च याची पडताळणी आदिवासी विकास विभाग सक्षम प्राधिकाऱ्यामार्फत करून घेईल.

७. सदरहू शासन निर्णय वित्त विभागाच्या अनौपचारिक संदर्भ क्र. १३५/०४/व्यय-१४, दि.२८/१/२००४ अन्वये त्याच्या सहमतीने निर्गमित करण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावांने,


(स. नु. गावीत)
उप सचिव

प्रति,

आयुक्त, आदिवासी विकास, नाशिक.

अपर आयुक्त, आदिवासी विकास, ठाणे/नाशिक/अमरावती/नागपुर.

सर्व प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प.

प्रधान सचिव, कृषि व पदुम विभाग (कृषि/पदुम), मंत्रालय, मुंबई-३२.

अपर मुख्य सचिव, सार्वजनिक आरोग्य विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२.

प्रधान सचिव, ग्राम विकास व जलसंधारण विभाग (ग्रामविकास/सामाजिक वनीकरण),
मंत्रालय, मुंबई-३२.

महालेखापाल (लेखा परिक्षा) (लेखा व अनुज्ञायेता), महाराष्ट्र-१/२, मुंबई/नागपुर
मुख्य लेखा परिक्षक, स्थानिक लेखा, कोकण भवन, नवी मुंबई-४०० ६९४.

जिल्हा कोषागार अधिकारी,

अहमदनगर, अमरावती, धुळे, चंद्रपुर, गडचिरोली, गोदिंया, पुणे, नाशिक,
नंदुरबार, ठाणे, रायगड, नांदेड, यवतमाळ, जळगांव, नागपुर.

लेखा व कोषागार संचालनालय, संगणक शाखा, नविन प्रशासकीय भवन, मुंबई-३२.

सचिव, बायफ संस्था, बायफ मित्र भवन, बोधले नगरच्या मागे, नाशिक-पुणे महामार्ग,
नाशिक.

मुख्य कार्यक्रम समन्वयक, महाराष्ट्र इन्स्टिट्युट ऑफ टेक्नॉलॉजी ट्रान्सफर फॉर रुरल
एरियाज, बायफ मित्र भवन, बोधले नगरच्या मागे, नाशिक-पुणे महामार्ग, नाशिक.

प्रकल्प संचालक, जिल्हा ग्रामिण विकास यंत्रणा,

अहमदनगर, अमरावती, धुळे, चंद्रपुर, गडचिरोली, गोदिंया, पुणे, नाशिक,
नंदुरबार, ठाणे, रायगड, नांदेड, यवतमाळ, जळगांव, नागपुर.

उप संचालक आरोग्य विभाग (सर्व विभाग).

सह संचालक, सामाजिक वनीकरण,

अहमदनगर, अमरावती, धुळे, चंद्रपुर, गडचिरोली, गोदिंया, पुणे, नाशिक,
नंदुरबार, ठाणे, रायगड, नांदेड, यवतमाळ, जळगांव, नागपुर.

प्रादेशिक सहसंचालक, पशुसंवर्धन,

अहमदनगर, अमरावती, धुळे, चंद्रपुर, गडचिरोली, गोदिंया, पुणे, नाशिक,
नंदुरबार, ठाणे, रायगड, नांदेड, यवतमाळ, जळगांव व नागपुर.

विभागीय कृषि सह संचालक,

अहमदनगर, अमरावती, धुळे, चंद्रपुर, गडचिरोली, गोदिंया, पुणे, नाशिक,
नंदुरबार, ठाणे, रायगड, नांदेड, यवतमाळ, जळगांव व नागपुर.

सह संचालक, कृषि, नाशिक.

वित्त विभाग (अर्थसंकल्प-१७/व्यय-१४), मंत्रालय, मुंबई-३२.

कार्यासन क्रमांक (६/७), आदिवासी विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२.

निवड नस्ती (का.१), आदिवासी विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२.

प्रगतिशील-अ

योजनेच्या अटी, शर्ती, योजनेचे लाभक्षेत्र, लाभार्थ्यांची निवड व निधी वितरणाची व्यवस्था

(शासन निर्णय क्रमांक कृषियि-२००३/प्र.क्र.८५/का.९ दिनांक १७ऑगस्ट २००४)

अ.क्र.	ग्राव	तपाशिल
१	योजनेचे नांय	स्थायंपवी संस्थामार्फत आदिवासी कुटुंबांच्या आर्थिक विकासासाठी एकात्मिक विकास प्रकल्पातर्गत विधियांची योजना राबविणे.
२	योजनेचे उद्दिष्ट	१) नंदुरबार, धुळे, ठाणे, अमरावती, नाशिक, गडधिगोली, गोदावरी, चवडपूर, रायगड, पुणे, अहमदनगर, नांदेड, यशतमाळ, नागपूर व जळगाय या जिल्ह्यातील ५२५०० कुटुंबांसाठी एकात्मिक विकास प्रकल्पातर्गत विधियांची योजना राबविणे. २) अल्पभूधारक व सीमांतिक शेतक-यांकरिता फलोत्पादन, सामाजिक घनीकरण, ज्यांच्याकडे पशुधन आहे अशा अल्पभूधारक शेतक-यांकरिता पशु विकास केंद्रे, पशु चिकित्सालये, आरा विकास कार्यक्रम व शेतमजुरांसाठी डुतर सहाय्यकारी योजनेकरिता मदत देणे.
३	कार्यक्रमाचे घटक	<p>(अ) बाढी कार्यक्रम (फलवाग) व सुधारीत शेती</p> <p>भरवशाच्या उत्पन्नाकरीता आंबा, काजू, आवळा, चिंच, पेरु, फणस, लिंबू, संत्रे अंजीर इत्यादीची जमीनीचा पोत व हवामानानुसार निवड व १ एकरात लागवड व त्याची देखभाल, निगा, पाठपुरावा व मार्गदर्शनाकरीता गटांच्या माध्यमातून सहाय्य तसेच जे सामुदायिक क्षेत्र असेल त्या क्षेत्रांवर गावास उपयुक्त असणा-या झाडांची म्हणजेच मोह, हिरडा, चारोली, करंज, बिळा यासारख्या उपयुक्त झाडांची लागवड व वाढ भुमीहीन गटांद्वारे करण्यात येईल. कार्यक्रम क्षेत्रात उपलब्ध असणा-या व कार्यक्रमाव्दारे नविन तयार होणा-या कृषी, फळे व दुध यासारख्या उत्पादनाच्या खरेदी संकलन प्रक्रीया व विक्री करीता सहकारी संस्थांच्या स्थापनेसाठी सहाय्य .</p> <p>(घ) <u>शेतमजुर व भुमीहीन कुटुंबांचा आर्थिक विकास-</u></p> <p>शेतमजुर भुमीहीन कुटुंबाना परीसरातील गरज व त्यांच्या निवडीच्या अव्यवसायाकरीता जशा गवडीकाम, सुतारकाम, आलंबी उत्पादन, पिण्डाची गिरणी, कांडण यंत्र शिवणकाम, मधमाशा पालन, रोपणाटीका पायासारख्या अव्यवसायांसाठी प्रशंसन व अर्थसहाय्य.</p>

(क) पाणलोट क्षेत्र विकास-

प्रत्येक प्रकल्प क्षेत्रायर पाणलोट यिकास कार्यक्रम प्रकल्प राबविणा-या संग्रहेच्या मार्गदर्शनाम्बाली गावकरी राबविणील त्याळारे परिसरातील जमीनीतील ओलाव्यात घाड हांवून कुषी उत्पादनात य पिण्याच्या पाण्याच्या प्रयोग्यात घाड दिसून येऊल. शेततळे, नालाबांध, शेतबांध, अन्नसाठवण चर, कच्चे य पक्के बांध, टिकक सिंचनाळ्डारे भाजीपाला उत्पादनाकरीता बाढली (बकेट) पिंप (इम) सिंचन उपकरणाचा य पाणी उचलण्याकरीता पायपंपाचा प्रयोग य यापराकरीता प्रोत्साहन.

भरणशाळ्या उत्पन्नाकरीता जमीनीची थुप रोखण्यासाठी य शेतात अधिक ओलाव्या दीर्घकाळ टिकण्याकरीता मृद य जल संधारण कार्यक्रम जसे समतल चर शेततळे बांधबंदिस्ती इत्यादी.

(ड) कृदूष गट उभारणी चळवळ-

दुर्गम य यंचेदनशील अर्थकागित गावातील कुटुंबातील प्रामुख्याने महिलांच्या स्थिरसंहार्यता गटाची उभारणी य सबलीकरण. सदग्यांच्या गट उभारणी य अर्थार्जिन व्यवसायासाठी आवश्यक असलेले प्रशिक्षण अर्थसंहार्य उपलब्ध करून देणे. जसे गांडूलळात निर्मिती, आर्लोंबी निर्मिती फलळाडांची कलमे तयार करणे, शिवणकाम, मधुमक्खिका, रोपवाटीका, थान्य गिरणी, दृधाळ जनायरांची देग्रभाल, ग्यारु निर्मिती, विक्री दूकान इत्यादी.

(इ) पशुसंगर्धन व दग्ध व्यवसाय-

मोठ्या प्रमाणायर दैरण उपलब्ध असलेल्या गावामध्ये संकरीत गोपैदास, रोगप्रतिबंधन आणि कालघडीचे संगोपनाकरीता सहाय्य २० केंद्राळ्डारे पशुधन यिकास कार्यक्रमास आणि अत्यल्प भूमीधारकांच्या य भूमीहीनांच्या अर्थार्जिन कार्यक्रमास चालना, कार्यक्रमातील सर्व सेवा घरोघरी, गायोगायी प्रशिक्षित तंत्रज्ञानाळ्डारे उपलब्ध, प्रत्येक १००० कुटुंबासाठी एक केंद्र प्रमाणे २० केंद्रांची स्थापना.

(फ) आरोग्य व पोषण-

अति दुर्गम गावातील कुटुंबातील कृपोषण कमी करण्यासाठी विशेष कार्यक्रम घेण्यात आला आहे पाडयातील एक उत्साही य साक्षर महिला / पुरुष व्यक्तीम्ब स्थान प्रशिक्षण देऊन त्यांचे सहकाऱ्यांने आरोग्यवाढीसाठी माता य बाल संगोपन कार्यक्रमाची आव्याणी केली आहे. त्याळारे स्वच्छ पिण्याच्या पाण्याच्या ग्वात य गावावणीत घाड.

सुरक्षित प्रसूतीकरीता दार्द प्रशिक्षण, रोग प्रतिबंधानासाठी घवतशीर लग्नीकरणासाठी प्रोत्साहन, स्वच्छ कोरडे घर य न्हाणी घराकरीता आणि परमदारी भाजीपाला उत्पादनाकरीता प्रोत्साहन य सहाय्य, बालमृत्यु य कृपोषित माताचे प्रमाण कमी करण्यासाठी योग्य आहारामंबंधी प्रात्यक्षिकांव्यारे जागृती, गाषपातळीयर गाषक-यांना बालक मेळाया आणि महिला रोग निदान य उपचार मेळाव्याव्यारे जनजागृती, ग्राम आसाय्य मंथिका / सेवक व्यारे सर्वसाधारण य किरकोळ यिकारांसाठी आयुर्वेदीय उपचार आणि गर्भार आजाराच्या उपचारासाठी आजारी ख्यवत्तीस प्रायमिक उपचार केंद्रावर नेण्याकरीता गटांव्यारे सहाय्य.

(ग)आश्रमशाळा प्रशिक्षण व प्रात्यक्षिक केंद्र-

आश्रमशाळा प्रशिक्षण य प्रात्यक्षिक केंद्रे प्रकल्प कार्यक्रमातील भाष्यमिक नियासी आश्रमशाळांच्या जागेचा य उपलब्ध इमारतींचा यापर शाळेतील ८ वी पुढील आजी य माजी यिद्यार्थ्यांना तसेच ज्ञानोयतालाच्या गाषातील महिला य पुरुष लाभधारकांकरीता प्रशिक्षण य प्रात्यक्षिक केंद्र म्हणून यिकासीत करण्यात येणार आहे. सदर केन्द्रावर रोपवाटीका निगा, कलमे बनाईणे भाजीपाला उत्पादन, गांडुल्यप्रत निर्मिती, बाटली य पंपाच्या यापराने टिक्कक संचाचा यापर, हातपंपाची इरुरती, फल्ज्याग लागवड य निगा, महिला गट उभारणी य ग्रंथालीकरण यापर प्रात्यक्षिक य प्रशिक्षण प्रकल्प अधिका-यांव्यारे देण्यात येऊन आश्रमशाळा या यिकासाचे केंद्र म्हणून पुढे येणार आहेत.

(ह) पर्यावरण रक्खण व लोकजागरण :- आदिवासी क्षेत्रातील प्रारंपारिक राब पद्धतीचा यापर थांबविष्ण्यासाठी प्रत्यंक केंद्रावर ५ एकरात डूतर शास्त्रीय पद्धतीने भात य नागली रोपांची रोपवाटीका तयार करून प्रात्यक्षिक देण्यात येतील.

(ज) आहार सुरक्षितता बाढ कार्यक्रम :-

मूळ धान्य यिकांच्या याढीसाठी मार्गदर्शन, पाण्याच्या उपलब्धतेत याढ, सुधारीत खियाण्यांचा पुरयठा य सेन्ट्रीय खत निर्मितीसाठी सहाय्य, आंतर पिके य मिश्र पिके घेण्याकरीता मार्गदर्शन य सहाय्य, आधुनिक शेती व्यवस्थापनाचा यापर करून य पाण्याच्या सिंचनाच्या उपलब्धतेत याढ करून घरीप य रड्डी पिकांच्या उत्पन्नात याढ.

३	योजनेचं लाभक्षेत्र	सदरहू कार्यक्रम नंदुरबार, थुळं, ठाणे, अमरायती, नाशिक, गडचिरोली, गोंदिया, थंड्रपूर, रायगड, पुणे, अहमदनगर, नांदेड, यथतमाळ, नागपूर य जलव्याध या ?५ जिल्ह्यातील ५२५०० कुटुंबे.
---	-----------------------	----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------

५ लाभार्थ्याच्या १) अतिदुर्गम व संवेदनशील अधिकमित गावातील लाभार्थी कुटुंबाच्या निवडीचे निकष - अनुमूर्चित जमातीतील - ५ एकर (दोन हेक्टर) पर्यंत म्यतःच्या नावावर अगर बडीलोपार्नित जमीनीत मालकी हक्क असलेले भूमीधारक (याडी कार्यक्रमासाठी)

२) किमान ८० टक्के लाभार्थी हे दारिद्र्य रेखेग्रालील भूमीधारक, भूमिहीन व शेतमजर असतील.

३) लाभार्थ्याची निवड गावकरी व संबंधीत प्रकल्प आधिकारी यांच्या सहकार्याने सदरहू संघर्षेवी संस्था, करील.

६ निधी यितरण या योजनेतंतर खालील टप्प्यात निर्धा उपलब्ध करून देण्यात यावा :-

१) सदर निधी आयुक्त, आदिवासी विकास, नाशिक यांचेव्वारे प्रकल्प राबविणा-या संघर्ष यितरीत करण्यात यावा.

२) संजूर करण्यात आलेल्या निधीपैकी ६० टक्के निधी घर्च झाल्यानंतर य झालेल्या घर्चाचे विवरण व उपयोगिता प्रमाणपत्र प्रकल्प राबविणा-या संघर्षेने आयुक्त, आदिवासी विकास, नाशिक यांना सादर करून सदर घर्चाच्या मान्यतेनंतर त्या यर्षातील उर्वरित निधीचे यितरण करण्यात यावे.

३) झालेल्या घर्चाचे लेग्रापरिक्षण करण्यात येऊन त्याचा दाग्वला प्रकल्प राबविणा-या संघर्षेने सादर करणे बंधनकारक राहील.

४) दर २ महिन्यांनी घर्चाचे व भौतिक साध्य लाभार्थी यांच्या संख्येसहीत प्रगती अहवाल आयुक्त, आदिवासी विकास यांना सादर कराया.

५) प्रकल्पाच्या कृती वेळापत्रकानुसार अपेक्षित काम, झालेले प्रत्यक्ष काम व कंनेला घर्च याची पडताळणी आदिवासी विकास विभागाने गळक्षम अधिकारी-यांव्वारे दग्धर्षी करून घ्यावी व त्याचे प्रमाणपत्र जोडाये.

७ योजनेच्या अटी अ- लाभार्थ्याची निवड

व शर्ती १) प्रार्थक चर्चेनंतर डुच्छुक असलेल्या गावकन्यांना याडीद्वारे परिवर्तन घडत असलेल्या आदिवासी भागात अभ्यास दौन्यार्करिता पाठीयण्यात येईल, यात मङ्गभागी झालेले शेतकरी डुतरांना ही माहिती देऊन त्यांच्या भागातील लाभार्थ्याची निवड करतील व याची माहिती गावकरीच्या ग्रामसभेत घर्याना देतील.

२. लाभार्थ्याचे हा अनुमूर्चित जमातीतील भूमीधारक व त्या गावातील रहिवासी असाया.

३. योजनेचा लाभ घेतल्यानंतर फळबाग लागवड असलेली जमीन विक्री घेता येणार नसल्याचे संमतीपत्र लाभार्थ्याने देणे आवश्यक आहे.

४. गावकरी लाभार्थ्याची निवड संबंधित प्रकल्प अधिकारी घ मित्र संस्था यांच्या मार्गदर्शनाप्रमाणे करायी.

ब - इतर अटी

१. प्रत्येक लाभारक्कांची सध्याची जमीन वापरण्याच्या पद्धतीबाबतची माहिती (Land use pattern) संकलित करायी घ त्याघरनु अनुकूलतम जमीन वापरण्याची पद्धत (Optimum Land use pattern) उरविण्यात यायी.

योजनेचा लाभ दिल्यानंतर योजनेच्या मध्यावधी टप्प्याघर घ प्रकल्प कार्यक्रम संपल्यानंतर उत्पन्नात याढ होऊन लाभार्थी दारिद्र्य रेषेच्या घर जाणे आवश्यक आहे. उत्पन्नात डालेल्या वाढीची तुलना करता यायी म्हणून लाभार्थ्याच्या यांत्रिक उत्पन्नाची माहिती कार्यक्रम राबविण्याच्या सुरुवातीस ठेयायी याकरिता संग्येने बेंच मार्क सळें कराया.

२. भूमिहिन आदिवासी कुटूंबाचा सध्याचा व्यवसाय घ त्यांच्या उत्पन्नाचा स्वोत याची माहिती ठेयायी घ त्यांच्याकरिता नियोजित कौशल्य विकास घ व्यवसाय घ त्यातून उपलब्ध होणारे उत्पन्न याचे नियोजन करून आराग्न्दा तयार कराया.

३. शासनाच्या विविध विभागाकडून राबविण्यात येणाऱ्या इतर योजनांचा लाभ देण्यासाठी आवश्यक तो सविस्तर आगाम्या तयार करण्यात याया. जेणेकरून जनउत्कर्ष कार्यक्रम परिणामकारकरित्या राबविला जाऊन त्यामधून अर्पंधित घ आवश्यक Synergy घ परिणाम दिगून यडल.

४. लाभार्थी कुटूंबांना बँका घ इतर वित्तीय संस्थांकडून जे कर्त घावयाचे आहे त्याची कुटूंबनिहाय योजना आव्याखी. (Credit plan)

५. यवतमाल, गडचिरोली, टाणे आणि रायगड जिल्ह्यातील आदिम जमातीच्या गावांचा समायेश प्रकल्पामध्ये करावा.

६. प्रकल्प क्षेत्र आणि त्यामध्ये घावयाची गावे आदिवासी विकास विभाग, मंत्रालय, घ आयुक्त, आदिवासी विकास, नाशिक यांच्याशी विचारविनिमय केल्यानंतर निश्चित करावीत.

७. सटरह कार्यक्रम ५ घर्षत राबवावयाचा असल्याने त्या कालावधीत लाभार्थ्याच्या उत्पन्नात घ्यालील प्रमाणे याढ होणे अर्पंधित आहे.

आद	प्रथम वर्ष	चित्ताम वर्ष	तीसर वर्ष	चौथ वर्ष	पाचव वर्ष
प्रकल्पाअंतर्गत					
कामार्थी भज्जी / कट्टवाणी	३,३२०	४,३६४	३,३९०	--	८,३३०
पासन उत्पन्न					
अर्जीपाला					
लागवड व					
एकप्रित	८,३४६	१७,२०२	१७,६०२	१७,६०२	१७,६०२
गोतीयामूल					
उत्पन्न					
पद्मा	११,४६६	२८,८५६	२६,६०२		२६,०३२
			२९,०४२		

	ग्रंथाचे उपयोगिता प्रमाणपत्र	आयुक्त, आदियासी यिकास, नाशिक हे प्रकल्प राबविणाऱ्या संस्थेकडून ग्रंथाचे विवरणपत्र तसेच उपयोगिता प्रमाणपत्र प्राप्त करून घेतील.
९	योजना हस्तांतरण कार्यक्रम	सदरहू कार्यक्रम आदियासी कृद्बानी एकत्र येऊन प्रकल्प राबविणाऱ्या ये प्रकल्प पुरस्कृत करणाऱ्या संस्थेच्या तांत्रिक य आर्थिक सहकार्याने ग्रथतःसाठी राबवायायाचा आहे. प्रकल्पाची मालकी प्रथमपासून गटामध्ये दिव्यदली जायी. प्रकल्प कालावधी संपल्यानंतर जे कार्यक्रम पढू चालविण्याऱ्याची जवाबदारी स्वयंसहाय्यीत गट य त्यांच्या मंडळांना आणि स्थानिक सहकारी संस्थांना प्रशिक्षण देऊन त्यांचे सबलीकरण केले जाये. या प्रकल्पासाठी जी सामुद्री खरेदी केलेली असेल ती संबंधित गटांकडे हस्तांतरीत करायी.
१०	ज्या घटकांपर ?) याडी आणि सुधारित शेती.	
	संस्थेने ग्रंथ १) भूमिहीन कृद्बांना सहाय्य.	
	करायायाचा आहे त्या घटकांची माहिती अ- (वेतनेतर)	२) ग्रंथांसाठी कार्यक्रम- गटांची रचना आणि मक्षमीकरण. ३) सामिनिक आरोग्य - दायीं, ग्रामीण आरोग्य संघक यांचे प्रशिक्षण, ४) सामिनिक आरोग्य - दायीं, ग्रामीण आरोग्य संघक यांचे प्रशिक्षण, ५) कार्यक्रमेत्रातील कार्यक्रम- सहभाग घेणाऱ्यांचे प्रशिक्षण आणि त्यांचे नियंत्रण आणि मूल्यमापन ६) सहभाग घेणाऱ्यांकरिता भटीचा कार्यक्रम (प्रत्येकी रुपये २०००) ७) आश्रमशाळा - प्रशिक्षण यजा प्रात्यक्षिक कंद्र (प्रत्येक पाडयास एक)

८) पशुविकास केंद्र
 ९) जलसंधारण विकास ६००० ग्रती हेक्टरी
 १०) महाकारी प्रक्रिया घटकांची स्थापना.
 ११) विहिरीचे ग्योलीकरण.
 १२) आकस्मिक ग्राच.

१) मध्यवर्ती कार्यालयाचे घेतन.	एकूण सदस्य संख्या-६
२) विभागीय कार्यालयालयाचे घेतन.	एकूण सदस्य संख्या-३०
घ-(घेतन खर्च. ३) जनउत्कर्ष केंद्र	एकूण केंद्र संख्या-४९
आवर्ती व ४) मध्यवर्ती केंद्रावरील कर्मचारी	एकूण कर्मचारी संख्या -
अनावर्ती खर्च वर्ग	१४३
)	
५) अनावर्ती खर्च	
६) आवर्ती खर्च	
७) आर्थिक सल्ल्यासाठी लागणारा खर्च	

परिशिष्ट-८

स्वयंसेवी संस्थामार्फत आदिवासी कटुंशाच्या आर्थिक विकासासाठी जनउत्कर्ष कार्यक्रम ज्या
जिल्हा तालुक्यात शब्दवाच्याचा आहे व्याप्ती माही व लाभधारक कटुंशाची माही

(शासन निर्णय क्रमांक कृषिवि-२००३/प्र.क्र.८५/का.९ दिनांक १६ ऑगस्ट, २००४)

अ.क्र.	जिल्हा	तालुका	लाभधारक कटुंब संख्या
१	अहमदनगर	अकोले	२,१५०
२	अमरावती	धारणी	३,०००
		चिंचलदरा	१,०००
३	धुळे	शिरपुर	१,१५०
		माळी	१,१००
४	चंद्रपुर	राजूरा	१,०६०
		गोडपिपरी	१,०६०
		कोरपना	१,०६०
		जिवती	१,०६०
		चिमूर	१,०६०
		नागभिड	१,०६०
		सिंदेवाही	१,०६०
५	गडचिंती	भामरागड	१,२००
		एटापल्ली	१,२००
		धानोरा	१,२००
		अहेरी	१,२००
		कुरम्बडा	१,२००
		कोरची	१,२००
६	गोदिया	देवरी	१,०५०
		सालेकसा	१,०५०
		अर्जून मोरगांव	१,०५०
७	पुणे	जुन्नर	१,१२५
		आंबेगांव	१,१२५
८	नाशिक	त्र्यंबक	१,०५०
		इगतपुरी	१,०५०

		सुरगाणा	१,०५०
१	नंदुरबार	अवकलकुधा	१,०६०
		धडगांव	१,०३०
		नवापुर	५४५
		तल्योदा	५४५
१०	ठाणे	जळ्हार	१,०२५
		शहापुर	१,०२५
		मुरबाड	१,०२५
		डहाणू	१,०२५
		पालघर	५२५
		तलासरी	५००
		चिक्रमगड	१,०२५
११	रायगढ	कर्जत	१,०१५
		पेण	१,०७५
१२	नांदेड	किनवट	१,०७५
		माहर	१,०७५
१३	यवतमाळ	पाढरकवडा	१,०२५
		झरीजामणी	१,०२५
		मारेगांव	१,०२५
		कलंब	१,०२५
		राळेगांव	१,०२५
		बांभुलगांव	१,०२५
१४	जळ्यांच	रावर	७००
		यावल	६५०
		चोपडा	६५०
१५	नागपुर	रामटेक	१,१५०

परिशिष्ट "क"

५ वर्षात ज्या घटक कार्यक्रमावर ग्रन्ती होणार आहे त्याची विगतवारी व कार्यक्रम
अंमलबजावणीसाठी होणाऱ्या ग्रन्तीची माहिती

(शासन निर्णय, आदिवासी विकास विभाग, क्रमांक : कृषिवि-२००३/प.क्र.८५/का.१ दिनांक :
१६ ऑगस्ट, २००४)

(रुपये लाखात)

अ.क्र.	कार्यक्रमाचे घटक	एकूण संग्रह	पाच वर्षांचा ग्रन्ती
(अ)			
१	वार्डा आणि सूधागित शर्ती	४०५०० वार्डा कुटुंब	५८८०.६०
२	भूमिहीन सहाय्य प्राप्त कुटुंब	१२,००० कुटुंब	२४००.००
३	पाणलोट क्षेत्र विकास रुपये ६,००० प्रती हेवटी	१२२५० हेक्टर	७३५.००
४	महिला विकास व स्वयं सहाय्य गट उभारणी य	३००० गट	३६५.००
बळकर्टीकण			
५	पशुधनविकास केंद्र (केंद्राचा अनाईती व आयर्टी ग्रन्ती व संकर्गित कातमदण-म्हणीच्या अडूणाऱ्या पांढरांचार्टी सहाय्य	१० केंद्र	१४.८०
६	सामाजिक आंगंगय	५२५०० कुटुंब	२०९२.२१
७	दर वर्षी २५०० प्रमाण र्तमवर्ष सहभागी दारांच्या अभ्यास भेटी रु.२००० या प्रमाणे तीन घराकिंता ३००० सहभागी लाभार्थी	सहभागी लाभार्थी	१५०.००
८	ग्रामीणक मदतर्नीस सहभागीदारांचे प्रशिक्षण, मार्गदर्शन, मल्ला य मुल्य मापन		१५.५०
९	आश्रमशाळा : प्रशिक्षण घेऊ प्रात्यक्षिक केंद्र (प्रत्येक घाडयास एक)	आश्रमशाळा ४६	२०६.९९
१०	घणन व्यवस्था य सहकारी संस्थांची उभारणी य व्यापस्थापन	४६ संख्या	२५२.५०
			एकूण १२६७८.५८
आकस्मिक ग्रन्ती २ टक्के			२५५.४३
एकूण (अ)			१३०३०.०१
(ब)			
१	बंस नाडून सर्कळ	५२ तालुके	१३.८०
२	कार्यक्रमांच्या सुरुदार्तीची कामे	विर्हीर्पाचे ग्वार्लाकण	१२.००
एकूण (ब)			१०५.८०
एकूण (अ+ब)			१३०३५.८१

(क)	कार्यक्रम अंमलबजावणी खर्च	
१	अनायर्टी खर्च	२९६.८९
२	कर्मचाऱ्यांचे घेतन	६०८.८४
३	आयर्टी खर्च	३५९.९०
४	तज्जास्थे मार्गदर्शन	१२६.९८
	एकूण (अ+घ+क)	१४,४४९.१८